

ZEMTURIS

LATGALES NOVADA NEDĒLAS LAIKRAKSTS

Nr. 32 (77)

1996. GADA 23. AUGUSTS

CENA 5 SANTĪMI

HRONIKA

1. augustā (1991) pie bijušās Rēzeknes skolotāju institūta ēkas iestvētis tēlnieka Bērtuļa Buļa veidojis Miķeļa Bukša piemineklis. (I. Lomanovska foto).

3. augustā (1891) Majoros dzimis mākslinieks Alberts Filks. Miris 1938. gada 18. septembrī Rīgā.

4. augustā (1986) Rīgas rajona Babites ciemā miris arheologs Francis Zagorskis. Dzimis 1929. gada 18. septembrī Preiļu rajonā.

8. augustā (1921) Rēzeknes aprīņķa Viļānu pagasta Vecriekavas ciema dižajos dzimis metālmākslinieks Vladislavs Pekelis.

10. augustā (1911) Ludzas aprīņķa Pasienes pagastā dzimis metālmākslinieks Haims Risins.

10. augustā (1946) Ludzā dzimus zurnāliste, dzejniece Jeļena Arbuzova. Mirusi 1991. gada 31. maijā Ludzā.

15. augustā (1891) Daugavpils aprīņķa Kalupes pagastā Saleniekos dzimis Latgales atmodas sabiedriskais darbinieks Antons Maskalāns. Miris 1977. gada jūnijā Bauskas rajonā.

23. augustā (1871) Rēzeknes aprīņķa Gaigalavas pagasta Meirānos dzimis atmodas laika darbinieks, dzejnieks, ērgļnieks, kultūras darbinieks Eduards Krustāns. Miris 1953. gadā Barkavā.

Sastādīja

Viktors TROJANOVSKIS

ALBERTS BUDŽE

DAŽOS TEIKUMOS

Turpmāk personām, kas ceļo ar Vatikāna pasi, būs tiesības bez vīzas šķērsot Latviju tranzītā, kā arī uzturēties te līdz 90 dienām. Noteikumi stājas spēkā Dievmātes Debesu uzņemšanas svētkos 15. augustā.

Vatikāna pase ir apmēram 900 personām.

***

21. jūlijā Rēzeknes-Aglonas diecēzes biskaps V. E. Jānis Bulis ierādās kanoniskajā vizitācijā savā pirmajā darbavietā Daugavpilī. Viņu sveica arī Daugavpils pilsētas galva Aleksejs Vidauskis. Dievkalpojuma laikā bīskaps sprediķoja latviešu, poļu un krievu valodā. 238 personas sapēma Iestiprināšanas sakramantu.

Svētā Pētera draudzes dekāns A. Madelāns sirsniģi pateicās biskapam par apmeklējumu, V. E., svētot baznīcēnus, svētīja arī Latvijas otro lielāko pilsētu.

***

24. jūlijā Rīgas Svētā Antona draudzes prāvests monsinjors Jānis Vaivods arodbiedrību centrālbiroja rīkotajā preses konferencē izteica atbalstu tirgotājiem, kuri cīnās pret kases aparatū ieviešanu. Monsinjors uzskata, ka cilvēkiem nedrīkst atņemt maizes pelnīšanas iespējas.

***

Lai ticīgie 15. augustā varētu piedalīties Dievmātes Debesu uzņemšanas svētkos Aglonā, šo dienu par brīvdienu pasludināja visu Latgales rajonu, pilsētu un vietējās lauku pašvaldības.

Saulaina Annas dienas pievakare 26. jūlijā bija pulcējusi daudz apmeklētāju no tuvinies un tālienes, pat no Austrālijas, Rušonas pagasta Ludvigovā, kur' Annas un Arnolda Bukmaņu lauku saimniecībā seno ceļu krustojumā iesvētīts atjaunotais krusts.

Jau 1927. gadā, tīkko bija iepirkta zeme, Olekšu ģimenes galva Ciprijans nolēma ar Dieva svētību sākt grūto zemkopja darbu šai kaalniem un ezeriem bagātajā apvidū. Daudz dzīves vētru bija jāpārdzivo čaklajiem zemes kopējiem. 1949. gadā piespiedu kārtā nācās mērot ceļu uz tālo Sibīriju.

1991. gada pavasarī meita Anna pieņēma stingru lēmumu atjaunot savu senču mantojumu. Nu pagājuši pieci smaga darba un grūtību gadi. Viss bija jāsāk no jauna. Daudzi zemnieki, kuri ar sajūsmu uzsāka darbu, jau sastapušies ar bankrotu un rūgtu vilšanos, taču Bukmaņu ģimene nolēmusi nepadoties un nepaļauties tukšiem soļumiem un bēdīgi slaveniem kreditiem, bet centīgi strādāt un lūgt Dieva palīgu, kā to darīja viņu senči — lūgties un strādāt (Ora et labora).

Krustu ar Preiļu dekānu J. Gugāna kunga atļauju iesvētīja un svētrunu teica Tilžas prāvests A. Budžs.

AICINĀM VISUS PATĒRĒTĀJUS

Šā gada 28. augustā Rēzeknes rajona lauksaimniecības departamenta zālē (Rēzekne, Brāļu Skrindu ielā 11, otrajā stāvā) notiks Latgales patērētāju interešu aizsardzības reģionālā centra dibināšanas konference. Sākums pulksten 10.30. Tieki aicināti visu Latgales rajonu patērētāji. Jums būs iespēja tikties ar Latgales patērētāju klubu aktīvistiem, monopoldarbības uzraudzības komitejas priekšsēdētāju I. Rudušas kundzi, iesaistītājiem diskusijā ar valsts un pašvaldību kontroles iestāžiem par viņu uzdevumiem patērētāju tiesību aizsardzībā. Piedaloties konferencē, jūs klūsiet par Latvijā pirmās reģionālās patērētāju organizācijas dibinātāju un dalībnieku.

Sikāka informācija par tālrundi 8-246-22971, vai Rēzeknē, Brāļu Skrindu ielā 11, 34. telpa.

INICIATĪVAS GRUPA

JŪLIJS TRŪPS

ATVĒRT DVĒSELE NOKŪTNES ACIS

Varbyut na tīk strauji, kai grybātūs, tūmār, ar kotru godu Latgolā kļyust vairāk breiveibas ceineitōjā pīmiņas vītu. Augustu sōkūt aizmiersteibas pleivurs nūkryta bejušo Borkovas (tagad Ošupe) pogosta Krievbirzes kopsātā. Borkovas katolīju draudzes prāvests Alberts Cimanovskis išvētēja pīmeikli latvišu legionārim Modrim Daigam, Mārtiņam Lejniekam un Augustam Ulenam. Lela pateiceiba vītejai īdzīvotājai Martai Tropai, kura 50 aizlīguma godus kūpa kritušu karaveiru kopu, tai saglobōdama myužeigas

atdusas vitu šai oficiālai atzītās pīmiņas simbola atklōšanas reizei. Sābreidī beja bejuši un tagadejī karaveiri, Modūnas rajona politiskū un sabidrīskū organizāciju daleibnīki.

Augsts svētieits arī Ludzas rajona Mērdzenes pogosta pošvaldeibai. Sajamūt paleidzeibu nu Reigas un Rēzeknes «Daugavas vonogim» tyka izroktais un kopsātā pōrapbedeitas nacionālā partizānu un jūs atbalstītājū mērsteigīs atlīkās.

Bez pagātnes gūda nūlikšanas tagadnes gūda vītā nōkūtnes acīm nav

gaismas. Cylvāku cīneigu pīmiņu gaida nacionālā partizānu dvēselē Tilžā un cytur, arī Borkovas pogostā — pi Čerziniku skūlas, ceļa maleņā kara laikā aproka divus legionārus — puišus no Kurzemes. Un laika zūbs bejis nasaudzeigs — komunistu spādu godus pīdareigī beidušis jūs pōrvest mōjōs, bet tagad, breives laikā, jau gryuši atrast kapeņa vitu. Bet jōatrūd, jo byuteibā teik maklāta myusu vysu nōkūtnē.

MĀRĪTE JEĻISEJEVA

TAUTAS BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIEKU SAIETS

Šo dienu gaidījām un tā bija pienākusi: 7. augusta pēcpusdienā no Rīgas Nacionālās bibliotēkas K. Barona ielā 14 ierādās mūsu dārgie ciemiņi, iekārojās un pulksten 18.00 viņiem savus priekšnesumus četras stundas sniedza Preiļu folkloras ansamblis folkloristu J. Teiļānu un M. Livdānes vadībā un izrīkojumā.

Notikuma kulminācija bija ceturtdienā, 8. augustā, kad rajona padomes sekretāre V. Brice stāstīja par padomes darbību, kad Latvijas Bibliotēku biedrības prezidente S. Liniņa referēja par novadpētniecības lomu tautas bibliotēku vēsturē un šī biedrības novadpētniecības sekcijas vadītāja I. Sallinēna ziņoja par novadpētniecību Latvijas tautas bibliotēkās. Pēc kafijas pauzes ar savu pieredzi dalījās šo rīndu autore — mans pienākums mūsu bibliotēkā ir arī novadpētniecība. Tad vēl paguva uzstādījumi viesi. Pēcpusdienā runāja un rādīja mūsu TB direktore Ināra Batarāga. Pēc tam LNB Letonikas nodaļas vadītāja M. Izvestnīna ziņoja par to, kāds palīgs tautas bibliotēku darbā ir šī nodaļa, piederdes apmaiņā runāja atbraucēji.

VALENTĪNA KARPUŠENKO,
JAUNA MĀCĪBU GADA PRIEKŠVAKARĀ

Gaidāmās mācību gads mums īpašs — gan jauni uzdevumi visām skolām, gan jauna tipa skola — Preiļos pirmos solus sāk valsts ģimnāzijas. Uz šī fona lietderīgi palūkoties uz aizvadīto darba cēlienu. Pakavēšos pie divām izlaiduma klasēm.

Dīvpadsmitajās klasēs bija 239 skolēni, eksāmeniem pieļaisti tika 235, no tiem atbrivoti 6, un vidusskolas ar diplomiem beidzā 227. Nav slīkš šāds rajona vidusskolu darba rezultāts. Latviešu skolās eksāmenus literatūrā un valodā (sacerējumi) kārtotā 162 skolēni, gandrīz visi arī algebrā, no citiem priekšmetiem populārākie bija vācu, angļu un krievu valoda, vēsture, ģeogrāfija, bioloģija un citi priekšmeti, kas ietilpst obligātajos kursos. Gandrīz puse eksāmenus kārtotā no tiem, kuri mācījās mājturību un amatniecību. Līdzīgs stāvoklis arī cittautu skolās, tīkai ar to atšķirību, ka šādu skolu rajonā turpat trīs reizes mazāk.

Kā viens no jaunākajiem priekšmetiem latviešu skolā pērnajā mācību gadā bija biznesa ekonomikas, tāpat arī kultūrvēstures pamati. Starp jaunumiem vēl var minēt latīnu valodu un, kas, manuprāt, ir ļoti apsveicami un vajadzīgi, novada vēstures pamatus — mācījās 18 skolēni, eksāmenus nokārtoja 16. Dzīve apliecinā, ka mūsu skolas vecuma jaunatne daudz vairāk ko zina par Austrālijas vai Āfrikas aborigēnu

Diena noslēdzās ar iepazīšanos ar bibliotēkā izkārtoto izstādi «Latgale senajās atklātnē», ar Preiļu dekāna Jāzepa Gugāna stāstījumu par baznīcas vēsturi un ar ieskatu rajona vēsturē, kuru sniedza VLM muzeja vadītāja Regīna Pastare.

Konferences nošķēruma, trešajā dienā dalībnieki paguva vēl iepazīties ar keramiķu J. Caica darbnīcu, pavērot, kā viņš strādā, un tad bija jādodas prom.

Daudz interesanta dalībnieki guva no Jorkšīras (Anglija) grāfistes bibliotēku biedrības prezidentes Elizabetes Melrouzes stāstījuma par novadpētniecību šajā aizjūras zemē, tāpat no Nacionālās bibliotēkas bibliotēku dienesta vadītājas Dzidras Šmites sacītā un no tā, ko dažādos aspektos par savu darbu pavēstīja Ausma Zoldnere no Jūrmalas bibliotēku apvienības, Aija Plūme no Alūksnes, Vera Irbīte no Balvu, Dace Upīte no Madonas, Aija Zolmane no Liepājas, Diāna Vembre no Ventspils, Gunta Romanovska un Gunta Spulle no Cēsu, Skaidrite Bruhānova no Ventspils, Viktorija Vaitaitē no Iekšķiles, Dagnija Avota un Vineta

Gerkena no Jelgavas, Zelma Tuče no Rēzeknes, Mārīte Caune no Jēkabpils, Laima Lupiņe no Gulbenes, Aija Cakula no Rīgas, Maija Ratnīce no Tukuma un Janīna Metlāne no Ogres pilsētu un rajonu dažāda ranga un nozīmju grāmatu krātuvēm, tāpat Pamperes (Somijā) pilsētas bibliotēkas direktore Tūla Martikanene. Šīs cienījamās dāmas katra savā darba vietā baupta pelnītu autoritāti, ir prasmīgas darītājas un organizatores, no kuru pieredzes var daudz mācīties kātrs. Viņas arī neskopojās ar darba «noslēpumu izpaušanu», jo, kā zināms, dots devējam atrodas.

Viņas bija arī tās, kuras atzinīgi novērtēja Preiļu galvenās bibliotēkas darbu. Daudz mums ir kopīga, tomēr netrūkst arī atšķirīgā, ko vērts panemt līdzi un piemērot saviem apstākļiem, lai šīs svētīgais darbs būtu vēl bagātāks, vēl augligāks. Novada pagātnes un tagadnes pētniecība ir drūva, kurā nekad neatklāsi, ka viss jau izsmelts kā graudu apcirknī. Te ir tas gadījums, kad — jo vairāk rok, jo vairāk var izrakt.

JURA PABĒRZA PIEMINAI

29. jūlijā aprītēja 105 gadi kopš kalupieša — rakstnieka un publicista, sabiedriska darbinieka Jura Pabērza (1891—1961) dzimšanas. Mēs vēl gaužām maz zinām par viņa darbību un atstāto literāro mantojumu. Lai arī līdz Lieliņiem vēl tālu, tomēr, atzīmējot J. Pabērza jubileju, publicējam viņa tām veltīto dzejoli.

JURS PABĒRZS LEIDĪNU ZVONI

Skaņ tōlumā burvēgi Liedīnu zvoni.
Tūs skaņas pōr mežām un teirumim veļās.
Cik maigas, cik styras tōs! — Sajyuti, moni?
Tev jutus spīz sirdi un gors augši ceļas.
Ak, Liedīnu zvoni! Cik dūmu, cik jutu
Māj skumusā dvēselē mūstās un dzymstās!
Es pagātni radzu — gon jauku, gon grytu —
Un breižus, kod sirdsāpēs apklust un rymstās.
Es atmīnu: bērneibā, gaisma tik ausā,
Ar mōti uz bazneicu leidīnēs gōjom;
Pa cejmolu vede myus stīdzeņa sausa
Uz bazneicu — Dīva tōm svātajām mōjom.
Kod sauleite lēce, tod Liedīnu zvoni
Tik spēceigā apkörtē skaņas šōs leja.
Māj ālykstēja mōte: «Voi jutu, voi moni,
Ka Pesteitōjs ceļas, kas Mileiba sēja?..»
Jys, mīlōdams myus, par taisneibū myra:
Jys taisneibā, mileibā mōca myus dzievōt...»
Es klausējus laimeigs; māj osoras byra;
Sirds sytōs, kod karūgi īsoce pleivōt...
Es izaugu. Liedīnu spēceigā zvoni

Tod bīži māj sōpes un namīru dvēse:
«Cik naida, cik jauna vērs zemes! — Voi moni?»
Māj runōja skaņas un jutus māj dzēse...
Un, patīši, radzu, ka Mōceiba Svātō
Teik izvārsta, krūplōta, dublīs teik mastā.
Es radzu, ka Kristus tei Mileiba sātō
Teik apsmita, ticeiba — tērgā pat nastā...
Kur Mōceiba lelo? Kur Taisneiba svātō?
Kur Mileibas pōrjemtas atrast var jutus?
Vysapkōrt tik naideiba, jaunuma sātō,

REDKOLĒĢIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Jānis Kokins – Daugavpils, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Rīga, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

**PĒTERIS ZEILE,
DR. HABIL. PHIL.**

Gandrīz vai ikviens nozīmīgs vēsturisks notikums un tautas kustība laika gaitā, saglabājot gan savas būtības pamatu, apaug ar dažādām mitoloģēmām. Tieki izceltas atsevišķas norises, bet pagātnes miglājā pazūd un pamazām aizmirstībai tiek nodoti citi fakti, notikumi, personas. Dažkārt pavism būtiskas. To iztrūkums nereti vienpusīgo, pat deformē vēsturiskos notikumus un to isteno jēgu.

Minētais lielā mērā attiecas arī uz tādu nozīmīgu norisi Latgales vēsturē un kultūrvēsturē, kā Latgales pirmo atmodu. Tās atspoguļojums, īpaši populārās rakstos, nereti ir visai vienkāršots un vienpusīgots. Tāpēc šajā skatījumā, izmantojot sistēmanalizes principus un hermeneitisko pieejumu, centīsimies iezīmēt dažas redzamākās nepilnības līdzšinējos Latgales pirmās atmodas traktējumos. Šī pieeja liek aplūkot visu nozīmīgāko faktu kopumu, neko neizlaist no redzes loka, nepakļauties ārēji ērtām, bet vienkāršotām shēmām, samērot tālaika notikumus ar mūsdienu augstāku skatupunkta iespējām. Iziet vairākus «hermeneitiskos lokus», aizvien ciešāk pietuvoties katras parādības būtībai un tās vēsturiskajai lomai savā laikā un tālākajos procesos.

Pēc dažu publikāciju konteksta var domāt, ka Latgales pirmās atmodas cēlonis bija drukas aizlieguma atcelšana 1904. gadā. Protams, tas bija ārējais iegansts, šī cara varas «žēlsirdība», kura arī pēc tam tācu neatceļā ne cenzūra, ne dažādus citus ierobežojumus. Patiesais atmodas cēlonis bija uzkrātā tautas energija, kas, izmantojot formālās iespējas, kā brāzmainis ūdenskritums pāri pārrautajam aizsprostam brāzās un veidoja aizvien plašāku straumi un šis straumes savu gultni, savu ceļu.

Latgales pirmā atmoda — nevis mehāniska darbošanās pēc cara valdības ukaza, bet spontāna un reizē apzināta reakcija pret visu iepriekšējo vēsturi. Jāakcentē Latgales pirmās atmodas laika un satura būtiska atšķirība no visiem iepriekšējiem Latgales vēstures posmiem. Ja arī ko derigu Latgales labā veica Jans Augusts Hilzens, Kazimirs Buņickis, Gustavs Manteifelis, Jāzeps, Adams un citi Plāteri, Varakļānu un Preiļu Borhi, no Itālijas, Polijas un citurienes iebrakuši mākslinieki, tad tomēr tie bija svešautieši, bez kuriem gan nav iedomājama Latgales kultūras vēsture, tācu viņu kultūras funkcijas gan pēc adresāta, gan pēc pašu labās gribas bija atšķirīgas no tā, ko pirmsoreiz veica Latgales pirmās atmodas no pašu tautas nākušie un pašu tautai kalpojušie darbinieki.

Tas pirmkārt. Otrkārt, parassti gandrīz visās apcerēs top rakstītis: «Pirmā Latgales atmoda notika no 1904. līdz 1917. gadam». Protams, drukas aizlieguma atcelšana un februāra revolūcija 1917. gadā un tai drīz sekojošais Latgales pārstāvju maija kongress ir galvenie atskaite punkti, kuri veidoja svarīgākās atmodas norises, iedibināja agrāk nebūjušas darbības formas. Tācu loģiski rodas jautājums: vai tad līdz 1904. gadam latgalieši guleja dzījā lāča ziemas miegā un nekādas atmodas, vismaz atmodas tieksmu, neizrādīja?

Protams, izrādīja un tiecās darboties, runājot Raņa vārdiem, pret stipro pretvaru, ticot, ka agrāk vai vēlāk tā kritis. Pirmās atmodas straujā kāpinājuma nebūtu bijis bez iepriekšējā sagatavošanās darba. Bija, un šo būšanu jo spilgti raksturo gan Andriks Jūrdzs un citi rokrakstu literatūras patriarhi drukas aizlieguma laikā. Gan Pētera Migliniķa cīņa ar mužniecību, viņa dzeja un cīnītāja programma. Gan jau lielā mērā aizmirstītie tautskolotāji Sofija Prentiniece (1820—1902), kura 1840. gadā nodibināja pirmo latviešu skolu Strūžānos, un Adams Upenieks, kurš to izdarīja Vārkavā 1845. gadā. Zajmužā tas notika 1860. gadā pēc Andreja Miglinieka iniciatīvas.

DAŽI LATGALES PIRMĀS ATMODAS ASPEKTI

P. ZEILE * J. OBRUMĀNA FOTO

Šo atmodas sagatavošanas darbu veica priesteris Dominiks Andrekuss, kurš, sākot ar 1875. gadu uz Jelgavu apgūt zināšanas veda Latgales jauniešus, ari nākamos pirmās atmodas darbiniekus — Franci Trasunu, Andreju Kantinieku, Eduardu Justu un citus. Šo sagatavošanas darbu lielajai atmodai veica arī Miķelis Dukaļskis, publicējot pirmos latgaliskos stāstus (1898. un 1904. gadā), rakstot grāmatas un gādajot par to izplatību drukas aizlieguma laikā. Pēteris Smelters 1899. gadā izdeva paša sastādito «Tautas dzīšu, pōsoku, meikļu un parunu vōceleiti». Viņam kā folkloras vācējam piebiedrojas Kr. Barona centienu visčaklākais atbalstītājs Felikss Boļeslav斯 Laizāns un vēl daži citi. Arī Rainis.

Un vai tad šo atmodu vēl pirms drukas aizlieguma atcelšanas neievadīja F. Trasuns ar savu referātu Rīgas Latviešu biedrība 1901. gadā un vairākiem rakstiem par Latgali, par vienotības nepieciešamību Baltijas izdevumos? Un ar latviešu valodas pasniegšanu Pēterpils garīgajā seminārā. Galu gālā «Pēterpils latviešu muzikāla biedrība» (jeb kā saisināti to sauga — Latgaliešu biedrība) F. Trasuna vadībā arī tika nodibināta vienu gadu pirms drukas aizlieguma atcelšanas — 1903. gadā. Šajā pašā gadā F. Kems nodibināja nelegālu jaunatnes pulciņu «Guļkurs» un izdeva hektografētu žurnālu «Zvaigzne». Tātad pirms 1904. gada notika visai plaš un nopietns darbs, kā ievadījums nākamajai atmodai.

Kaut arī pirmajai atmodai bija savi, kā tagad saka, neformālie līderi, jāuzsver, ka nākamās atmodas idejiskais vadītājs, zināmā mērā programmas izstrādātājs bija Pēters Migliniķs. Ja salīdzinām viņa izstrādātos programmatiskos principus ar pirmās Latgales atmodas darbības vadlīnijām, tad redzam lielu tuvību.

P. Migliniķa novēlējumi jeb desmit bauši:

- cīnīties par taisnību;
- neklīst svešumā, bet palikt uzticīgiem savai dzīmtei;
- nevis savu zemi atlstat, bet atgūt atpakaļ to, kas atņemts;
- tiekties pēc gara gaismas;
- cīnīties nostiprināties saimnieciski;
- turēties kopā, būt vienotiem;
- saglabāt senču tikumus un tradīcijas;
- stingri turēties pie savas tīcības;
- runāt dzīmtajā valodā;
- cieši ticēt labākai tautas nākotnei.

Šārls Fergusons ir teicis vārdu,

kuri it kā adresēti Pēteram Migliniekam, viņa liktenim un vietai Latgales likteņgaitās. «Dažreiz ir vajadzīga krītoša zvaigzne, lai pievērstu uzmanību debesīm».

Pirmās Latgales atmodas principi un ideāli (izteikti avīzēs «Gaisma», «Dryva», «Jaunas Ziņas», darbinieku runās, atmiņās):

- saglabāt Latgales latviešus kā latviešu tautas neatņemamu sastāvdaļu, pasargāt tos no asimilācijas un rusifikācijas;
- sargāt un aizstāvēt savu tautu, tās tīcību un dzimto valodu;
- saglabāt tautas etnisko kultūru, uz tās pamatiem veidojot jaunlaiku profesionālo literatūru, mākslu, kultūru;
- celot tautas pašapziņu, izmantojot veseligu satvaru mentalitātē

p r e t e s t i b a i , atdzīmšanai un jaunradei;

- neatlaidīgi graut vienaldzību pret savas cilts, tautas pagātni, etniski nacionālo pašapziņu stiprināt līdz nacionālās, sociālās un politiskās atbrīvošanās nepieciešamības apziņai;
- cīnīties par latgaliešu sociālajām tiesībām («nabadzīgajiem zemniekiem meklēt zemītu un gaismu»), aktivizēt racionālu saimniecisko dzīvi, celot laužu labklājību;
- dzīvot saticībā ar kaimiņiem un svešām ciltīm («neaiztikt svešu mantu un neļaut nevienam atņemt pašu labumu»).

Viēcot visus šos uzdevumus, pirmā latgaliešu atmoda reizē ieguva apgaismības kustības raksturu ar visai tai zīmīgām pazīmēm un izpausmēm. Atšķirībā no pirmās latviešu atmodas, kura beidzās, samierinoties ar saimnieciskām ērtībām krievu cara impērijā, Latgales pirmā no kultūras atmodas pārauga politiskajā. Un noveda pie visu novadu apvienošanās neatkarīgas Latvijas izveidei.

Rakstos sastopamies ar stereotipu

līoti ierobežotu pirmās atmodas

darbinieku loka un viņu profesionālo

pārstāvniecību piemīnējumu. Daži

baznīcungi, viens civilinženieris,

viens armijas ārsts un at to parasti arī

izbeidzas šī profesionālās jomas

zināšana. Varētu izdarīt eksperimentālu aptauju latgaliešu

inteligences vidū (nerunāsim nemaz par pārnovadu inteleģenci): kādus

Latgales pirmās atmodas darbiniekus

viņi var nosaukt. Parasti šīs

uzskaitījums aprobežosies ar

F. Trasunu, F. Kempu, brāļiem K. un A.

Skrindām, N. Rancānu...

Un tad iestāsies liela klusuma pauze un

domāšana.

Tācu pirmās atmodas kustībā

iesaistījās tautas darbinieku pirmā

plāšā, organizētā paudze.

Priesteri, ērgļnieki, ārsts, inženieri,

pedagoģi, agronomi, mērnieki,

iestāžu, tipogrāfiju darbinieki, literāti,

studenti, vecāko klašu ģimnāzisti,

apzināgākie, attīstītākie strādnieki,

augsta līmeņa virsnieki... Vesela

plejāde spilgtu, individuālu patīgu

personību.

Nosauksim tikai redzamākās, ne

jau tās, kas tikai piedalījās kustībā,

dzīvoja tai līdzi, bet kuri aktīvi

darbojās. Francis Trasuns, Francis

Kemps, Nikodemis Rancāns, Pēteris

Smelters, Felikss Boļeslav斯 Laizāns,

Kazimirs Skrinda, Antons Skrinda,

Miķelis Dukaļskis, Antons Laizāns,

Pāvils Laizāns, Andriks Jūrdzs, Pāvils

Tukišs, Antons Punculis, Konstance

Kempe-Daugule, Francis Ciukors,

Jānis Višnevskis, Andrejs Kantinieks,

Jāzeps Kindzulis, Vladislav斯 Rubulis,

Šārls Fergusons ir teicis vārdu,

māju savā ciemā, apspreidies ar zemniekiem, vietējo inteleģenci un atbraukušajiem pēterpiliešiem.

Bēgdamas no boļševikiem, 1917. gada 19. decembrī B. Zazerskis kopā ar gimeni — sievu latvieti no Dagdas puses un trīs bēniem — noslīcis Melnajā jūrā.

Latgales atmodā piedalījās arī vairāki citi, maz zināmi, vai, diemžēl, aizmirstīgi darbinieki. Viņu vidū sabiedriskais darbinieks Pēterpili un Rēzeknē Aloīzs Ikaunieks (1848.—1929.), Barkavas pagasta vecākais Eduards Justs-Justočs (1857.—1927.) — biedrību dibinātājs, Barkavas tautas nama cēlājs, liels skolu aprūpes veicinātājs; Stanislav Mukons (1859.—1916.) — Pēterburgas Latviešu muzikālais biedrības kasieris, strādnieku — latgaliešu apziņas aktīvs veidotājs Admirālitātes kuģu būvētāvā un Putilova rūpničā, kur pats strādājis; Andrihs Sviklis (1862.—1928.) — rosiņš atmodas darbinieks Varakļānu un Baltinavas draudzēs; inženieris Jāzeps Grandāns (1868.—1928.); agronomi, Krievijas II Domes deputāts Eduards Kazradzis (Kazričs) (1871.—1911.); grāmatu krājējs un sabiedriskais darbinieks Pēteris Rockāns (1871.—1923.) un vairāki citi. Šo cilvēku vārds šeit minām ne tikai tāpēc, lai viņus izrautu no aizmirstības miglāja, bet galvenokārt, lai pasvitrotu, cik plašus sabiedrības lokus aptvēra Latgales pirmā atmoda, cik savdabīgas personības, dažādu profesiju un nosliecību cilvēkus apvienoja šī kustība.

Un vēl viens svarīgs aspekts. Runājot un rakstot par Latgales pirmo atmodu, nereti tiek empiriski piemīnēti daži konkrēti pasākumi, piemēram, muzikālā biedrība, teātra spēlēšana, avīzes «Gaisma», «Dryva» un vēl kāda, bet šī atmoda netiek raksturota kā noteikta kvalitatīvi jauna darbības un radīto vērtību sistēma.

Šajā kustībā latgalieši no vēstures objektiem vērtās aktīvos, apzinīgos, mērķtiecīgos vēstures un kultūras subjektos — radītājos. Personībās. Viņi no agrākajiem atsevišķiem pasākumiem gāja uz savstarpēji saistītu, daudzpusīgu, savstarpēji koordinētu darbību. Var sacīt — radīja sabiedriskās un kultūrdarbības sistēmu, noteiktu kompleksu, kas aptvēra dažādas (būtībā visas galvenās) dzīves un kultūras nozares. Biedrību darbu. Presi. Rakstniecību. Folkloristiku. Izglītību. Latgales vēsturi un kultūrvēsturi. Lauksaimnie

DAŽI LATGALES PIRMĀS ATMODAS ASPEKTI

Nobeigums. Sākums 2. lpp.

grupu izšūšana padomju Krievijā. Latgale būtu piedzīvojusi ingru, votu u. c. mazo etnosu likteni.

Otrkārt, procedūras, formas jautājumi nebūt nebija tik būtiski, lai sašķeltu kongresu, nostātos pret tā vairākumu un radītu tādas nekārtības, ka otrajā dienā kongress varēja savu darbu turpināt tikai strēlnieku latgaliešu vienības apsardzībā Jāņa Rubula vadībā.

Jāņem vērā arī, ka drīz vien, 1917. gada 30. jūlijā visu Latvijas apgaļu pārstāvju kongresā Rīgā arī Baltijas latvieši akceptēja Rēzeknes kongresa lēmumus. Koplatviskā lēmuma 3. pants skanēja: «Latgalei kā Latvijas īpatnējai sastāvdaļai piešķirama patstāvība vietējās pašvaldībās, valodas, skolu un baznīcas lietās».

Pievienojot Drīsas apriņķi Latgalei, stipri vairotos jau tā izteiktais sveštautiešu daudzums, kas ne Latgalei, ne Latvijai kopumā nenāku par labu.

Ka F. Krmpa vienpusīgais radikalisms nebija Rēzeknes kongresa izsaukts, par to liecina viņa konsekventā vēršanās pret apvienošanos kopš 1916. gada. Tam var izsekot, lasot avizi «Dryva», kur vairākos rakstos viņš uzstājas pret F. Trasunu kā apvienošanas idejas tēvu un viņa piekritējiem kā no latgaliešu, tā Baltijas latviešu (E. Blanka u. c.) puses. Nav arī īsti korekti F. Trasuna viedokli par apvienošanos nosaukt par «baznīcu līniju». Būdams priesteris, F. T. nerikojās šauri klerikālās, bet vispārējās, vēsturiski objektīvi nobriedušās latviešu tautas interesēs. Latgales Pagaidu Zemes padomes 60 locekļu viidū vairākumā bija dažādu profesiju laicīgie pārstāvji.

F. Kempam par labu jāteic, ka savu alošanos vēlāk viņš daļēji apzinājās un kopā ar F. Trasunu Latvijas Sacīmā un presē cīnījās par Latgales attīstību un tās interesēm vienotajā Latvijā.

JAUNA MĀCĪBU GADA PRIEKŠVAKARĀ

Nobeigums. Sāk. 1. lpp.

dzīvi, vai, sacīsim, Polinēziju un citām eksotiskām un mazāk eksotiskām vietām, bet nereti pat trijās priedēs maldās, ja runa ir par savu dzimto novadu, Latgali vai Latviju vispār. Te sava daļa akmeņu jāiemet gan skolu dārzījos, gan arī visā mūsu sabiedrībā kā tādā. Sak, kas gan pie mums interesants, bet, piemēram, Vārkavas vidusskolas pasniedzēju Vilmanu un citu pierede liecina, ka, ja tik ir laba griba un vēlēšanās, novada vēsture vēl

bagātāka un aizraujošāka. Un tās mācīšana ir lieliska patriotisma jūtu skola.

Devīngadsīgajās skolās 31. maijā mācījās 554 skolēni, pie eksāmeniem pieplaisti 516, no tiem atbrivoti 12 jaunie laudis. Šīs skolas ar aplieciām beidza 508, tātad, krietna lielākā daļa, un ar liecībām — 23. Daudzi no ņiem absolventiem, protams, uzskata, ka viņu vispārējai izglītībai nu var pielik punktu un laiks lūkot pēc skolas, kas dod drošu profesiju — tie aiziet uz profesionālājām. Ir arī tādi, kuri par

tālāko izglītīšanos nedomā. Bet ar prieku jāatzīmē arī tas, ka liels pulks jauniešu turpina mācīties gan tagad jaunajā Preiļu ģimnāzijā, gan Vārkavas, Rudzātu, Aglonas, Līvānu un citās vidusskolās.

Ar skubu nāk jauns darba cēliens. Novēlu gan skolotājiem, gan viņu audzēkņiem lielisku saprašanos un pamatīgas, stabilas sekmes kopīgajā darbā un skolu tradīciju stiprināšanā un vairošanā! Sekmes un izturību visiem!

Šo ideju, sagatavojojot kopīgu draudzīgo šaržu, mums dāvina «Zemtura» redkolēģijas loceklis, vispusīgais un ražīgais autors, mākslas maģistrs Pēteris Gleizdāns, izņemot lapu no savā mākslinieka bloknotā. Tas ir maza atskāpa no 6. Saeimas vēlēšanu kampaņas aģitācijas plakātiem. Mākslinieks uzskicējis republikā cienījamus cilvēkus un grib zināt, kas var nosaukt šaržēto dāmu un kungu vārdus un uzvārdus un pašlaik ieņemamos amatus. Pareizo atbilstošu autoru gaida A. Rancāna apgāda balvas: grāmatas, kalendārs un «Zemtura» abonements. Atbildes redkolēģija gaida visu septembrī. Tātad, laiks ir un vēlam sekmes!

NORMUND'S DIMANTS KUR MANA TĒVZEME

*Pavisam grūti nosargāt
Būs tēvzemi, kas debesīs,
Un šo, kas dota mums tepat,
Ja mīrks tā bēdu asinīs.
Ikkatra doma asinus dzīs,
Ikkatram vārdam zari plauks,
Un darbi auglus atnesīs,
Kas varbūt necerēti augs.
Bet tikmēr tēvzemes būs trīs:
Tā, kas šai saulē ceļu šķirs,
Tā, kas aiz saules loku vīs,
Un sirds, ka nekad nenomirs.
Laiks ilgi jaunas lapas šķirs,
Būs katra lapa mirklis išs.
Neviena doma nenomirs,
Bet kaut kā sevi pierakstīs.
Un tikmēr tēvzemes būs trīs:
Tā, kas šai saulē ceļu šķirs,
Tā, kas aiz saules loku vīs,
Un sirds, kas nekad nenomirs.
Ja nebeigs iemīlēt un nīst.
No visām tēvzemēm, kas trīs,
Sirds vienīgā ir kaut kas īst,
Kas sevī vairāk atradīs.
Par to, kas te un debesīs.*

KONSTANTĪNS MEDNIS PŪRDŪMAS

Medeibōs ejūt, leidza jōjam šnabis, cytaidi nabyus pudeļu, pa kū šaut.

***

Tagad ir lobōk nasēt. Gaidēt, kad cyti īsēj, un tod nūpjaut. Mozōk dorba.

***

Tovs veirs nūmyra, jam tai nasopēja, kai munam dzeivam.

***

Braucūt uz sanatoreju, nav leidza jōjam sīva. Lai atsapuš mōjōs. Gon jau atsarass kaida apzineiga dāma, kura uzklōs gultu.

konsekventie mākslinieka otas atvēzieni toņu mezgli punktos «vibrē gaisīma» dažviet aizvietoti ar paletes naža krāsas uzlicieniem.

Ar dabas studiju neviltotu krāsu prieku, īstenojot mākslas ideālos izaukļētu sapni, meistarības nodzīvotā mūžā ir sevi gatavojis lielam, atbildīgam mākslas tēla atklājumam, kurš līdzī V. Kalvāna daiļradei vēl maz pētījis un gaida gan mākslas zinātnieku izvērtējumu, gan kolekcionāru izvēli.

Mākslas ideālu vilinājumā gleznītie Latgales pakalni kā snaudošie milži kobalta un gaišā okera attiecību novitātē paliek kā mākslinieka dzīves liecinieki.

PĒTERIS GLEIZDĀNS KRĀSU DZEJNIEKS PAR VITĀLIJA KALVĀNU (1909.—1965.) GLEZNU IZSTĀDĒM (RĒZEKNĒ UN RAINA MEMORIĀLAJĀ MĀJĀ «JASMUIŽĀ»).

V. Kalvāna darbu izstāde bija it kā turpinājums no viņa 85. gadskārtas atcerē veltītās izstādes, kuru atklāja 1994. gada oktobrī Rēzeknes mākslas koledžas izstāžu zālēs arhitektes Zaigas Gailes klātbūtnes gaisotnē, jo meklējot jauno savā radošajā darbā, katram māksliniekam, arī studentiem derīgi bija ieskatīties V. Kalvāna ala prima metodē gleznotajās studijās, tas ir, profesionālā gleznotāja radoša darba tehnoloģijā. Piemēram, kā meistars plenērā maksimālā ātri konkretizē ainaivas zīmējumu, lai gleznojums nebūtu izplūdis un nepaliku amorfā jēdziena līmeni, kā līdzās esošais, nepamanītais var realizēties mākslas atspulga. Šīs izstādes gaisotne šobrīd (augustā) izjūtama Raiņa memoriālājā mājā, Jasmuižā, Preiļu rajonā.

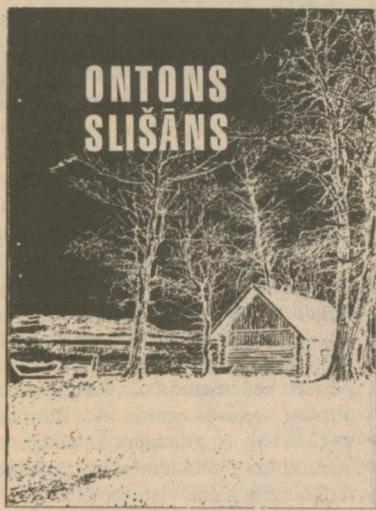
Reālās attēlošanas metodē mākslinieka vīzija ļauj modulēt dabas skatus, kuri tagad liecina par V. Kalvāna talaanta energijas sparu, tā saistību ar likteņa nolemību, nejautājot, cik tuvi tie bijusi un cik daudz devuši brīvmākslinieka meklētāja gara atklāsmei.

VECĀ LATGALE

LUDZAS AINAVA

RINDAS NO VĒSTULĒM SVEICINĀTI!

Sakarā ar autoru rakstiem — Tu pavisam negribi tos redīgēt. Un atgādās aplamības. Kāda autore stāsta par 1949. gada izvēsanām. Stāsta, bijusi parasta darba diena, tēvs aizgājis uz skolu, tur arī arestēts vai sagūstīts. Lieta tāda, ka 25. marts bija Pūpolu svētdiena un nekāda tāda darba diena!

Kaut kas līdzīgs ir arī Bogdanova

PĒTERIS GLEIZDĀNS

GODA VIETĀ TURĒT LATGALISKO

Latgalē populārais kultūras darbinieks, Latvijas Rakstnieku savienības biedrs Antons Slišāns, ticēdams Dievam un «sovam spākam i gribai, sovai myuzeibai — Dīva pasaulē pastovūšajai, i gora spākam namērsteigajam» (61. lpp. «Es slaveju Dīvu») nāk pie dzejas cienītājiem ar gadīmāta atbalsi, ar savu rakstnieka likteņa izsāpējumu, ar šovasar Daugavpils SAB apgādā klajā laisto kārtējo dzejas grāmatu «Sovu likteni izsōpūt». Nu jau desmitajā grāmatā bez spīta, atklāti un saprotami pienākuma un vains apzīpāt jau titullapa viņš izsakās, ka «Sāmā dze-

jas grōmāteņā turpynoju īprīkā aizsōktu dzīdōjumu par dzimtini. Taida nu ir muna latgaliskā dvēseleite — pīcītis i skumt par vysu, kas ir ap mani».

Krājumā ievietotie vairāk par septiņdesmit latgaļu rakstu valodā uzrakstītie dzejoļi «godsymtu atbalīsi grib sovu taisneibū sadzērēt» (60. lpp.). Līdzi autoram saules zelta ceļus ejot, paaudzes saskatot, ticot Latgaļes cilvēka pārdzīvujumam, pārredzam dzīves lauku dzejas izteiksmess līdzekliem atburtu. Pāri zilo ezeru nomalēm, pāri nesasnigto mērķu skietamiem horizontiem liriskā

varopa domāšana vajadzīga attīstības plaukumam, «lai vordi, nu dvēseles dzījumim nōkuši, te varātu īsadzeivēt» (70. lpp. «Akmiņa dzīsme»).

A. Slišāna poezija tēvu zemes kultūras nojautās apbrinota, uzskatāmi saistīta ar cilvēka domāšanas veidu, jušanas spēju, civilizācijas pieskarienu. Liriskais varonis caur sevi atrod patiesību, kritiku un pozitīvā atziņu. Savā personības sīkstumā, talanta rūdījuma redzējumā stiprina tēlaino domāšanu. Antons Slišāns ir rakstnieks, kurš iepazinīs gan Latgales dzīves ārējo,

brošūriņā, kas izdota Viļānos. Viņš apgalvo, kā bēdzis no ieslodzījuma un pēc vairāku dienu klejošanas iekūris ugunskuru no saules ar pulksteņa stikla palīdzību. Kur viņam ieslodzījumā radās pulkstenis? Muļķības, tur jau tūpja caurumā bāza pirkstus, lai ko nenoslēp. Gribēdams palīelties ar savu atjautību, autors samaitāja visu stāstu — plāpa.

Vēl par Oskara Seiksta rakstu «Divi latviši Lītavā». Var mēli izmēžgīt lasot, bet saprast gan neko nevar. Mūsu

lasītājs noskaišas un nomet avizi, nosplaujas: kēmojās kā katrs grib! Pirms tādus gabalus līkt avīzē, autors jābrīdina par iespējamām sekām.

Vecāki ļaudis gaida notikumiem un piedzīvojumiem bagātus rakstus, jaunatne — par seksu, un paliek maz intelīgences, kas grib lasīt to, ko viņiem varam dot. Cik ilgi tā var turēt?

Ar cieņu

Aleksandrs PROBOKS,
Kārsavā, Ludzas rajons

LĪTVYVS POEZEJIS PAVASARA '96 ATBOLSY

RIČARDS ŠILEIKA

23. JULĀ VOKORA

nūsist balzamēt
i brīlēs īrāmēt
tū peižāzu ar
sarkanejūšom cārmyuškom
***
vacā pogolmā
seši boli
zīdzīmī dabasim
augšumūs dīvīm
saveitūšom mutem nav laika
itai izprīcīai

tys putnys
zam vardūšu stepis dabas
pijam munu muzyku
i speiduļoj
vysumā
plotspuornu
radiolokators
skaniejums tymā klusīnē
veijs skāp vīnā kruosā
zeme skāp cytā kruosā
metalisko sykns sprādze
skāp dzieleigi
lūdem kas mani pīšyvušas
pi smīkšu
taipat sovs
bosss

es skrinū itamā jurā —
dzeivis dzeivis —
helikopteru ryukūne
tuoleinī klīdzīni
šakalu kaucīni
varana šķūcūt smīksts
apkruoš klusumu
nu sausu stepis zuoju
varbuty porsavieru akminī
bet napalyku myuzeigs
muna melodeja
cīta ritmiska i solta
zam vardūšu stepis
sabas

KOMENTARI

Īpriķeja, 31. un šāmā numurūs — muni atdzējujumi. Vlads Brazūns tulkuots nu pasvalīšu mēlis, Ričards Šileika — liberalis Radvilišķi. Juleja Jekentaite — nu trešuos gruomotys «Zidputekšņu myglā» (1995), Valdis Gedgauds dzimis 1953. godā Klaipedā, 1981. godā beidzis augstuokū muzykys školu, studējis Lītvijas konservatorijā kompozīciju, 1989. godā īsastuojs Viļņis universitatē, Dīveijs, kreis, vīns nu «Sēvīšim» kūpkrūjumā 1994. godā, pyrmuo gruomota «Kapsula», struodoj Litvijas radio literārūs raidejumu redakciju. Alvis Šlepiks dzimis 1955. godā 27. janvari Moletu rajona Videnišku solā, 1984. godā beidzis vydškolu, vīcējīs 21. Viļņis tehnikumā, Semipalatinskā piļdējis kara dinastu, struoduojis «Elfys» ryupneicā par atslēdzni, frezētuoju, niu «Literatura ir Menas» golvonais redaktors.

Oskars SEIKSTS

jys dzēre vīn sulenīs
runuoja saleidznuojumūs
skaitēja nūmīlātuos sīvītīs
a jam beja
tikkū trejsdesmit

ALVĪDS ŠLEPIKS

MELODEJA

Oci viersu dasaduru telpai
kai steiga
i klausūs izdabuotūs skaju

draudzeni un teikusi: «Tam latīši dīja nas
vistavku uzstroili, idī i ti dostaneši!»

Pie mums bija populāra parodijs
pazīstamas dziesmas mēldīja:

«Pie Staļina vārtiem
Stāv Kirhenšteins bāls,
Tam rokā dreb lūgumus
Pēc maizes un sāls.
Viņš lūdzas un lūdzas,
lūdz asaras birst,

STAŅISLAVS ŠNEVELIS

ATMINĀS NO OKUPĀCIJAS

Bet Staļins tik smejas
un sūta šo d... —
Ej d..., ej d...,
mēs nederam kopā!

Tu — latviet's, es — krievs:
Es — boļševiks varens,
tu — plutokrāts tievs!»

Patriotiski noskaņotie jaunieši nēsāja
mazus plastmasā veidotus Latvijas
karodzīnus, lai kaut tā izrādītu savu
protestu.

Kāmēr veikalī bija pilni, okupanti
preces grābā par nieka rubļiem, lielos
daudzumos sūtīja uz Krieviju. Vācu
laikā vēlāk avīzes rakstīja, ka veduši
veselīem ešelonām. No Tālajiem
Austrumiem braukuši tukši sastāvī, bet
uz vagoniem bijuši uzraksti: «Dīja golo-
dajuših Latvii», pie robežas šie uzraksti
pazuduši.

Par krievu karaspēka papildus
kontingenta ievešanu bijuši trīs attais-
nojoši varianti. Pirmais — karavīru
drošības interesēs. Patiesībā, bijis
kādām sarkanāmietīm galvā uzmauks
maiss ar uzrakstu «Neuzvaramā armija». Tad sagudrots
cīta — karaspēks ievests micram un
kārtībai, jo Latvijā sācīes haoss un
jukas. Pēc 4. Saeimas vēlēšanu
maskarādes, komunistu un bezparti-
jisku bloku uzvaras — izplatīja trešo
versiju — Latvijas darba tauta līgusi
atbrītot no Ulmaņa fašistiskā režīma
spaidīm. Pie tās tad arī turējās
vēlākajos gados.

Policiju izformēja vēlāk, bet jau sāka
pieņemt darbā palīgīnesta pakalpiņus
un šo amatū piedāvāja bijušajiem
cietumniekiem, vienalga, par ko bija
tiesāti — huligānismu, zagšanu,
laupīšanu, ka tik «cietuši no fašistiskā
režīma». Sarādās tādi gribētāji, kuri

Vēl nesen kāds komunisti rakstīja, ka
toreizējā, ar mietiem bruņotā Latvijas
armija nebūjusi spējīga pretoties
sarkanajai. Fakti liecīna pavisam ko citu —
padomju mieti nav bijuši labāki par
mūsējiem, vienīgi, ka to vairāk
izrādījās. Pat tāds krievs, kurš 1940.
gadā Latvijas armija bija iesaikta kā
rezervists, apgalvoja — varētu cīnīties,
jo mūsu armija bijusi labi apbrūnota un
apmācīta. Jau tagadējos gados kādā
avīzē lasījū, ka krievi no Latvijas aizvedu-
duši daudzus ešelonus ar ieročiem,
varbūt tieši arī tem «bada cietēju» vago-
niem kopā ar citām mantām. Korejas
karā, kad amerikāni saņēma gūstā
komunistu armiju, tās brūpojumā tikuši
atrasti vairāki pārkāroti Latvijas armijas
liegabali.

Par krievu karaspēka papildus
kontingenta ievešanu bijuši trīs attais-
nojoši varianti. Pirmais — karavīru
drošības interesēs. Patiesībā, bijis
kādām sarkanāmietīm galvā uzmauks
maiss ar uzrakstu «Neuzvaramā armija». Tad sagudrots
cīta — karaspēks ievests micram un
kārtībai, jo Latvijā sācīes haoss un
jukas. Pēc 4. Saeimas vēlēšanu
maskarādes, komunistu un bezparti-
jisku bloku uzvaras — izplatīja trešo
versiju — Latvijas darba tauta līgusi
atbrītot no Ulmaņa fašistiskā režīma
spaidīm. Pie tās tad arī turējās
vēlākajos gados.

Policiju izformēja vēlāk, bet jau sāka
pieņemt darbā palīgīnesta pakalpiņus
un šo amatū piedāvāja bijušajiem
cietumniekiem, vienalga, par ko bija
tiesāti — huligānismu, zagšanu,
laupīšanu, ka tik «cietuši no fašistiskā
režīma». Sarādās tādi gribētāji, kuri

iekrītis — ūdenī un noslāpīs.
Nobeigums sekos.

formālo pusi, gan saredz tās īsteno
saturu un uzdevumus.

Dzīves vētrās savu likteni izsāpot,
šķiet vēl daudziem sirds dzīlumos
savādā svētlaimē nerīmī vārdi, kurus
ar kļusi filozofisku atskārsmi
Latgales Demokrātiskās partijas
autoritāte Valdis Lauskis uzminējis
un ierakstījis A. Slišāna grāmatas
izskapā: «Drukātais vīrds latgalu
volūdā jau izsenis spācinoj myusu
tautiskū goru, sasin kūpā paāudzes
un kuplynoj indoeiropišu kulturu.
Latgalu literatūra Eiropas tautu kul-
turās mōtījumā inas bytisku baltu
atzora latgaliski latviskās identitātes
vinreizeigumu.

Lai katra latgalīša sātā gūda vītā
stōv latgalu grōmota. Nancynōt lat-
galiskū ir svāts katra latgalīša
pīnokums!»

VLADIS RIČIKS

TĀVS VĪNREIZ STĀSTEJĀ

Seņ senejūs laikū, kod cylvāki
beja sōkuši saimnīkot, tū tyuleņ
sasadalejōs: Jaunājū, skande-
gajūs, laipnajūs un izpalei-
dzīgajūs. Tī beja Valna un Dīva
ļaudis.

Vērsaitis Valns sovejūs aicīnōja
uz nakrītnim dorbiem, lileja, jo
dabōja kū gotovu ļaunāku par
jaunu. Dīva ļauds tūtis strōdōja
vaiga svīdrūs — gūdeigi un
pacīteigi. Vērsaitis Valns, radzūt uz
pasauļa taidu mīru un labesteibu,
nikai navarēja sasamīrynot.

Tymūs laikū Valns un Dīveiš
vēl staigōja pa zemes vērus, tū
apsavārdami. Dīveiš apsaviļcis
vodmolas svīrkūs, ar veizem
kōjōs. Valns asti paslēpis zam mal-
najim svīrkim. Kod obi beja
nūgōjuši lobu ceļa gobolu, apstōja
pi kaida saiminika sātas.

— Iīsim, — saceja Dīveiš —
vysmoz maizes kimyusu un yudini
nalīgs.

Tikleidz beja pavāruši durovās,
tai sātas saiminiks kai topa prišķ
nalabi bļaudams:

— Vōcītēs pi valna! —

— Es pats tys asu! — pīceigi
atsasauke Valns. Bet nikō —
saiminiks palyka napīlaideigs.

— Mes tok asam nu vīna astes

aula, ar vīnu dvašu mums īpyusta
dzeiveiba un navarim sasaprastīs!
— Škendējās Valns. Un ūkeiřs,
obi ļaunuma pylni.

Tai Valns un Dīveiš gōja tōlök
uz cytu sātu, pi cyta zemnīka. Tur
jūs laipni sajam.

— Ejit viļ vydā! Ar kū varu
paleidzēt? Es naasu bogōts, bet
sirds maļi ir bogōta. Milojatis ar tū,
kas uz golda. Zeme man īsa, naau-
gleiga. Nikō lōga nav...

Kod zemnīks jūs beja pacīnējis
un cytādi vysaidi izrōdejīs sovu
leidzījuteibū, Dīveiš saceja:

— Es tev tū zemi svētīšu, un tei
tev ness augļus un strauta yudiņ
tevi dzīdynōs!

Tai ari nūtyka. Nu tō laika
labesteigajam zemnīkam klēts
sōka pisapiļdeit ryudim, klāv
gūvīm atsanesc pa divi teļi,
vušķom daudz jāru.

Vērsaitis Valns sēd uz akmiņa un
vīnā laidā Valk un kārdynoj uz
jaunu vīn: «Kai gods, tai slyktōk,
kai gods, tai slyktō...»

Tys pyrmais zemnīks, nu tīm
jaunuma apsāstajim, dzērd, kai
valns jū kārdynoj, redz, kā jō
sābram turēiba aug, nanūsacīš, jam
mītu un zveļ tam valna vērsaišam
pa golvu,